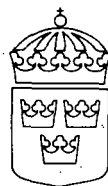

Utrikesutskottets betänkande

1987/88:25

om Mellanöstern

UU

1987/88:25

Motionerna

1987/88:U519 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att begränsa Sveriges kontakter med Israel i enlighet med vad som anförts i motionen

2. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att utveckla handel direkt med Västbanken och Gaza,

3. att riksdagen begär att regeringen i FN och i alla kontakter internationellt driver frågan om en internationell fredskonferens i enlighet med motionens förslag,

4. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att frågan om palestinska flyktigars rätt att återförenas med sina familjer i Israel tas upp i FN,

1987/88:U535 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges relationer till staten Israel.

1987/88:U536 av Gunnel Jonäng (c) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen i internationella sammanhang verkar för en fredskonferens om Mellanöstern i FN:s regi,

2. att riksdagen begär att regeringen stöder de progressiva krafter som har omsorg både om israeler och palestinier,

3. att riksdagen uttalar att Sverige den 17 september 1988 bör högtidlighålla minnet av Folke Bernadotte och Dag Hammarskjöld.

Bakgrund

Den svenska inställningen till konflikten i Mellanöstern baseras på följande grundläggande principer:

- alla folks rätt till självbestämmande

Ur denna princip följer vårt erkännande av staten Israel, palestinernas rätt till en egen stat och palestinernas rätt att själva välja dem som skall representera dem.

- förbud mot förvärfv av territorium genom väpnade aktioner

Härav följer anslutning till säkerhetsrådsresolutionerna 242 och 338. Som vi uppfattar dessa resolutioner skall Israel efter förhandlingar dra sig tillbaka

från de 1967 ockuperade territorierna. I resolutionerna fastställs alla staters, inkl. Israels, rätt att leva i fred inom säkra och erkända gränser.

– fredlig lösning av tvister

Denna princip förutsätter förhandlingar. Finns det en vilja till fred så finns det en vilja till förhandlingar. Det är den svenska uppfattningen att en lösning på konflikten i Mellanöstern måste förhandlas fram mellan Israel, dess arabiska grannar och dem som har det palestinska folkets förtroende dvs. PLO.

– respekt för mänskliga rättigheter

Den israeliska ockupationspolitikens metoder innebär ett brott mot grundläggande rättigheter enligt folkrätten och Genèvekonventionerna av år 1949. I synnerhet strider den israeliska bosättningspolitiken på de ockuperade områdena mot den fjärde Genèvekonventionen om skydd för civilbefolkningen i krigstid. Ockupationspolitiken har därför fördömts.

Konflikten i Mellanöstern har stått på FN:s dagordning sedan 1947. Ett flertal fredsplaner har framlagts och kontakter mellan de olika parterna ägt rum. Utöver fredsavtalet 1979 med Egypten har uppgörelser emellertid inte kunnat uppnås mellan Israel och övriga arabländer om en bestående politisk lösning. Efter kriget år 1967 antog säkerhetsrådet resolution 242 om en lösning som huvudsakligen baserar sig på israeliskt tillbakadragande från territorier som ockuperades under kriget och på varje stats rättighet att leva i fred inom säkra och erkända gränser. I en ytterligare resolution av år 1973 (nr 338) uppmanas alla parter att upphöra med all stridsverksamhet, att följa resolution 242 och att inleda förhandlingar om en rättvis och varaktig fred i Mellanöstern. Dessa båda resolutioner är fortfarande grundvalen för en lösning av konflikten. De är emellertid inte tillräckliga, eftersom de inte uppmärksammar det som alltmer framstår som konfliktens huvudfrågor, nämligen det palestinska folkets anspråk.

I september år 1983 antog FN:s Palestinakonferens i Genève ett förslag till en allomfattande internationell fredskonferens för Mellanöstern inom ramen för FN. I den skulle alla inblandade parter inkl. Sovjetunionen och USA delta. PLO skulle medverka som likaberättigad förhandlingspart. Sverige stödde Palestinakonferensens förslag. Formerna för en sådan konferens har sedan övervägts i olika sammanhang, men parterna har ännu inte kunnat enas om att sammankalla konferensen. Ett hinder är USA:s och Israels vägran att acceptera PLO som självständig förhandlingspart, bl.a. med motiveringen att PLO inte erkänt staten Israels rätt att existera.

I stället har USA genom den s.k. Schultz-planen sökt få i gång en fredsprocess. Det amerikanska förslaget kombinerar vissa element från Camp David-uppgörelsen, främst dess planer på palestinsk autonomi, med en mer långsiktig strategi som syftar att via en internationell fredskonferens uppnå en varaktig fredsöverenskommelse. Tanken synes vara en treårig interimslösning som skall förhandlas fram bilateralt mellan Israel och dess grannar innebärande visst självstyre på de ockuperade områdena. Under denna tid skulle de ockuperade områdenas slutgiltiga status bestämmas dvs. en slutlig fredsavgörelse. Även Jerusalems status skulle där behandlas. De

regionala förhandlingarna skall enligt förslaget inledas med en internationell symbolisk fredskonferens i FN:s regi med deltagande av parterna och säkerhetsrådets fem ständiga medlemmar. Palestinierna skall enligt förslaget representeras genom en "Jordansk-palestinsk" delegation.

Schultz-planen baseras på en strikt tidtabell som redan är passerad. Den internationella fredskonferensen skulle enligt planen ha sammankallats den 15 april. Hittills har endast arbetarpartiet i Israel ställt sig bakom planen.

Den svenska regeringen har uttalat stöd för de amerikanska ansträngningarna samtidigt som den framhållit förslagets brister, framför allt vad gäller palestiniernas representation vid fredssamtalen och rätten till självbestämmande.

De palestinska kraven på rätt till självbestämmande inkl. rätten att etablera en egen stat samt det palestinska lidandet under den nu 20-åriga ockupationen av Västbanken och Gaza har sedan december 1987 resulterat i en folkresning i de ockuperade områdena. Dessa oroligheter har den israeliska regeringen med olika former av folkrättsstridigt våld sökt slå ner. Hittills har ca 180 palestinier dött, över tusen sårats och gravida kvinnor fått missfall till följd av arméns brutala metoder. Palestinier har även i strid mot folkrätten landsförvisats från de ockuperade områdena.

Utskottet

En lösning på konflikten i Mellanöstern förutsätter en varaktig och allomfattande uppgörelse mellan Israel och dess grannar, inkl. det palestinska folket.

Utöver FN:s generalförsamlings delningsbeslut år 1947 innehåller säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 viktiga element för en allomfattande lösning. Enligt den svenska regeringens uppfattning av dessa beslut måste Israel efter förhandlingar dra sig tillbaka från de år 1967 ockuperade områdena, dvs. Gaza, Västbanken och Golanhöjderna och Israels grannar erkänna den israeliska statens rätt att leva i fred inom säkra och erkända gränser. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning.

Det palestinska folket skall enligt utskottets uppfattning ha rätt till självbestämmande och möjlighet att upprätta en egen stat. Folkrätten skall respekteras av alla inblandade parter.

För att nå dessa mål måste den fredsprocess som under en längre tid stått stilla nu åter sättas i gång och ges ett för alla parter godtagbart innehåll. Den senaste tidens oroligheter på de ockuperade områdena har visat på det desperata tillstånd som befolkningen befinner sig i. Våld föder våld, något som 40 års blodig historia givit bevis för.

Frågan om en internationell konferens med syfte att uppnå fred i Mellanöstern har under en lång följd av år behandlats i FN:s generalförsamling. Sverige har sedan länge uttalat sig till förmån för en fredskonferens i internationell regi i vilken alla parter inkl. PLO samt stormakterna bör delta. Det föreligger betydande stöd inom världssamfundet för behovet av en sådan konferens. Eftersom Israel liksom USA, som är ständig medlem i säkerhetsrådet, motsätter sig denna konferens har den hittills inte kunnat arrangeras.

Den amerikanska fredsplanen, Schultz-planen, har fått uttryckligt stöd från det israeliska arbetarpartiets ledare, utrikesminister Peres. Likudpartiet och dess ledare, regeringschefen Shamir, har ställt sig negativ till planen. Detsamma gäller Syrien och PLO. Från övriga arabiska grannar har varierande grad av skepsis framförts mot planen. Nyckelfrågan är för arabisk del PLO:s representation.

Det är utskottets förhoppning att en internationell fredskonferens kommer till stånd med deltagande av alla parter inkl. PLO och stormakterna. En allomfattande och rättvis lösning på konflikten blir allt viktigare, inte minst mot bakgrund av den intensifierade palestinska kampen för självbestämmande och de offer den kräver i antalet skadade och dödade på de ockuperade områdena. En fortsatt ockupation kan i längden även innebära ett hot mot Israels existens som demokratisk stat. Utskottet förutsätter att den svenska regeringen kommer att aktivt fortsätta sitt arbete inom FN med att få till stånd sammankallandet av en fredskonferens.

Utskottet anser att Sverige självfallet bör göra vad som är möjligt för att bidra till en lösning av konflikten.

Härmed får yrkande 3 i motion U519 och yrkande 1 i motion U536 anses besvarade.

Sverige har i detta syfte under den tid konflikten i Mellanöstern varat sökt att upprätthålla en dialog med samtliga parter som är inblandade. Utskottet stöder denna politik. Det är också utskottets uppfattning att fredsprocessen bäst gynnas av att normala förbindelser upprätthålls till alla stater i Mellersta Östern. Den begränsning av kontakterna som föreslås i motion U519 skulle enligt utskottets uppfattning inte främja en utveckling mot fred i området.

Yrkande 1 i motion U519 avslås följaktligen.

Det är av stor vikt att regeringen stöder de progressiva krafter som har omsorg om både palestinier och israeler, vilket framförs i motion U536. Utskottet konstaterar att utrikesministern vid sin nyligen genomförda resa i Mellanöstern träffade företrädare för ett brett spektrum av politiska åsikter i Israel och på arabsidan, inkl. Peace Now-rörelsen.

Utrikesministern besökte under sin rundresa även Jordanien och Syrien för samtal med bl.a. Jordaniens premiärminister och Syriens president. Syftet med resan var att med israeliska och arabiska representanter få diskutera den aktuella situationen och därvid framföra de svenska synpunkterna på fredsprocessen.

Härmed får yrkande 2 i motion U536 anses besvarat.

I motion U535 framförs i likhet med förra året bl.a. att Israels agerande måste bedömas utifrån de komplexa historiska erfarenheterna och från det reella hot som staten i dag är utsatt för.

Utskottet får med anledning av motionen konstatera att den svenska regeringen inser lägets komplexitet och gör sina bedömningar därefter. Något ytterligare uttalande är enligt utskottets uppfattning ej erforderligt.

Motion U535 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Vad gäller yrkande 2 i motion U519 om åtgärder för att utveckla handel direkt med Västbanken och Gaza får utskottet anföra följande.

Frågan håller för närvarande på att utredas av utrikesdepartementets

handelsavdelning. I arbetet tas hänsyn till åtgärder på detta område som redan vidtagits av EG.

EG har sedan 1975 ett frihandelsavtal med Israel. De ockuperade områdena omfattas emellertid inte av detta avtal. EG:s råd beslöt den 27 oktober 1986 unilateralt att importen från de ockuperade områdena skulle omfattas av samma importbestämmelser som gällde för övriga medelhavsländer, dvs. i princip tullfrihet för industriprodukter och preferens-behandling för vissa jordbruksprodukter. Beslutet följdes den 23 december 1986 av en kommissionsförordning vilken definierade de produkter som skall anses ha ursprung i de ockuperade områdena samt de administrativa procedurer som skall gälla för importen därifrån. I förordningen sägs bl.a. att de lokala handelskamrarna (nio på västbanken och en i Gaza) skall utfärda och stämpla ursprungsintygen.

Den export frågan gäller är jordbruksprodukter, eftersom industriproduktionen på Västbanken och i Gaza är liten. De israeliska exportmonopolen Citrus Marketing Board och Agrexco kontrollerar handeln med jordbruksprodukter. Exporten till EG för 1987 uppges ha uppgått till ca 800 miljoner dollar. Alla produkter som exporteras oavsett om de kommer från Israel eller från de ockuperade områdena har hittills försetts med israeliska ursprungsbeteckningar.

Efter förhandlingar har israeliska myndigheter gått med på att varor från de ockuperade områdena förses med ursprungsstad. De lokala palestinska handelskamrarnas intyg har även godkänts. Däremot har en överenskommelse som EG uppfattade som palestinska exportörers rätt att sköta sina egna kontakter med den europeiska marknaden fått en mycket snävare tolkning från israelisk sida. De israeliska myndigheterna har i praktiken förbehållit sig vetorätt beträffande kvantiteter, kvalitetskontroll och prissättning.

Enligt en artikel i Financial Times hade i slutet av mars ingen enda kommersiell exportlicens utfärdats för palestinsk frukt- och grönsaksexport till EG. Enligt samma artikel skulle den möjliga exporten av palestinsk frukt och palestinska grönsaker till EG i början knappast överstiga 20 miljoner dollar per år, dvs. 2,5% av den israeliska.

Utskottet har erfarit att även den norska regeringen undersöker möjligheterna till direktimport från de ockuperade områdena.

Utskottet utgår från att regeringen fortsätter att utreda möjligheterna att på ett framgångsrikt sätt kunna importera produkter från de ockuperade områdena.

Härmed får yrkande 2 i motion U519 anses besvarat.

Med anledning av yrkande 4 i motion U519 om att Sverige skall vidta åtgärder för att föra upp frågan om palestinska flyktingars rätt att återförenas med sina familjer i Israel i FN får utskottet anföra följande:

Sverige stöder flyktingarnas rätt att återvända till såväl de ockuperade områdena (1967 års flyktingar) som till Israel. Frågan har under en följd av år behandlats i FN:s generalförsamling. Det är dock utskottets uppfattning att modaliteterna för ett återvändande bör diskuteras inom ramen för en allomfattande fredsuppgörelse för Mellanöstern.

Härmed får yrkande 4 i motion U519 anses besvarat.

Vad gäller högtidlighållandet av minnet av Folke Bernadotte och Dag Hammarskjöld den 17 september 1988 sympatiserar utskottet med tanken men anser att detta inte är en fråga för riksdagen att ta ställning till.

UU 1987/88:25

Härmed avstyrks yrkande 3 i motion U536.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *internationell fredskonferens*

att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1987/88:U519 och yrkande 1 i motion 1987/88:U536 besvarade med vad utskottet anfört,

2. beträffande *Sveriges kontakter med Israel*

att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1987/88:U519,

3. beträffande *stöd till progressiva krafter*

att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1987/88:U536 besvarat med vad utskottet anfört,

4. beträffande *Sveriges relationer till Israel*

att riksdagen avslår motion 1987/88:U535,

5. beträffande *handel med Västbanken och Gaza*

att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1987/88:U519 besvarat med vad utskottet anfört,

6. beträffande *palestinska flyktingaras rätt att återvända*

att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1987/88:U519 besvarat med vad utskottet anfört,

7. beträffande *minnesdagar*

att riksdagen avslår yrkande 3 i motion 1987/88:U536.

Stockholm den 19 maj 1988

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Axel Andersson (s), Maj-Lis Lööw (s), Anita Bråkenhielm (m), Bengt Silfverstrand (s), Rune Ångström (fp), Gunnar Hökmark (m), Nils T Svensson (s), Viola Furubjelke (s), Maria Leissner (fp), Oswald Söderqvist (vpk), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m).

Reservationer

1. Oroligheterna på de ockuperade områdena

Anita Bråkenhielm, Gunnar Hökmark och Inger Koch (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Hittills har" och slutar med "brutala metoder." bort ha följande lydelse:

Hittills har ca 180 palestinier dött och över tusen skadats till följd av arméns ingripanden.

2. Den amerikanska fredsplanen

UU 1987/88:25

Anita Bråkenhielm (m), Rune Ångström (fp), Gunnar Hökmark (m), Maria Leissner (fp) och Inger Koch (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 4 som slutar med "PLO:s representation." bort ha följande tillägg:

Den svenske utrikesministern har uttryckt en uppmaning till parterna att stödja den amerikanske utrikesministerns fredsinitiativ och göra detta till utgångspunkt för dialog.

